

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน : กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ระดับ 4 ดาว จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัยตามลำดับหัวข้อดังนี้

2.1 ความรู้

2.1.1 ความหมายของความรู้

2.1.2 ระดับของความรู้

2.1.3 ประเภทของความรู้

2.2 การจัดการความรู้

2.2.1 ความหมายของการจัดการความรู้

2.2.2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้

2.2.3 ประโยชน์ของการจัดการความรู้

2.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.3.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.4 ผ้าพื้นเมือง

2.4.1 กระบวนการผลิต

2.4.2 การย้อมสี

2.4.3 ลวดลาย

2.4.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอ

2.5 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

2.5.1 หลักเกณฑ์ในการคัดสรรและจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

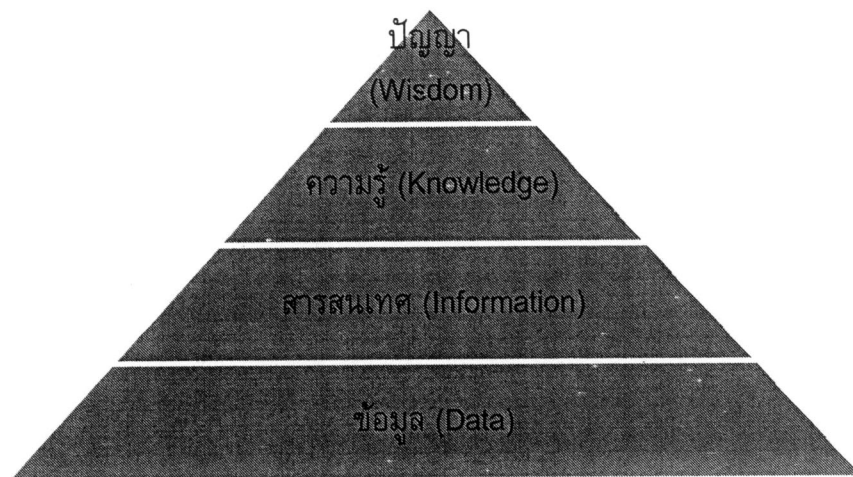
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ความรู้

ความรู้ที่ได้ศึกษาจากเอกสารที่น่าเสนอนี้ ประกอบด้วย ความหมายของความรู้ ระดับของความรู้ และประเภทของความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความหมายของความรู้

ฮิเดโอะ ยามาซากิ (Hideo Yamazaki อ้างถึงในบุญดี บุญญากิจ 2548:14) ได้อธิบายนิยามของคำว่า “ความรู้” ในรูปแบบของปิรามิด ดังนี้

รูปที่ 2.1 ปิรามิดแสดงลำดับขั้นของความรู้

จากรูปที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า ความรู้มี 4 ประเภท และเรียงตามลำดับขั้นจากส่วนล่างสุดขึ้นไปจนถึงส่วนบนของปิรามิด ซึ่งแต่ละระดับมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

ข้อมูล (Data) เป็นข้อมูลดิบ ที่ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เพื่อแปลความหมาย ส่วนสารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลที่ผ่านการตีความ วิเคราะห์และให้ความหมายแล้ว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนความรู้ (Knowledge) เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด

เปรียบเทียบ เชื่อมโยงความรู้อื่นจนเกิดความเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนปัญญา (Wisdom) เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หรือสามารถพัฒนาความรู้จนเกิดพัฒนาเป็นความคิด แนวปฏิบัติ หรือ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ได้ ซึ่งเรียกว่าเป็นนวัตกรรม (Innovation)

ดาเวนพอร์ท (Davenport&Prusak. 1997:8) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง กรอบของการ ประสมประสานระหว่างประสบการณ์ คำนิยาม ความรอบรู้ในบริบท และความรู้แจ้งอย่างซ้ำซ้อน เป็น การประสมประสานที่ให้กรอบสำหรับการประเมินค่า และการนำเอาประสบการณ์กับสารสนเทศใหม่ ๆ มาผสมรวมเข้าด้วยกัน มันเกิดขึ้นและถูกนำไปประยุกต์ในใจของคนที่มี สำหรับในแง่ขององค์กร นั้น ความรู้มักจะสั่งสมอยู่ในรูปของเอกสาร หรือแฟ้มเก็บเอกสารต่างๆ รวมไปถึงสั่งสมอยู่ในการ ทำงาน อยู่ในกระบวนการ อยู่ในการปฏิบัติงาน และอยู่ในบรรทัดฐานขององค์กรนั่นเอง

เกษม วัฒนชัย(ฉลาด จันทรสมบัติ. 2548 : 16 อ้างอิงมาจาก เกษม วัฒนชัย. 2544 : 39) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง การรวบรวมความคิดของมนุษย์จัดให้เป็นหมวดหมู่และประมวลสาระที่ สอดคล้องกัน โดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสิ่งที่เป็สาระในระบบข้อมูลข่าวสารคือความรู้ ความรู้ใหม่ต้องสร้างขึ้น บนฐานของความรู้เดิมที่มีอยู่ ความรู้ใหม่จึงเกิดจากฐานการวิจัยเพื่อสร้าง องค์ความรู้ใหม่

สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล ประสบการณ์ มาประสมประสานกันผ่าน กระบวนการคิด แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเมื่อมีประสบการณ์ใหม่กับข้อมูลใหม่เข้ามา แล้ว นำความรู้เดิมมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่

2.1.2 ระดับของความรู้

ความรู้แบ่งเป็น 4 ระดับ ตามที่ James Brain Quinn ได้เสนอไว้ดังนี้ (อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547 : 24)

ระดับที่ 1 : Know-what (รู้ว่คืออะไร) เป็นความรู้ในเชิงการรับรู้ ที่เป็นทฤษฎี เปรียบเสมือนกับความรู้ของผู้จบปริญญาตรีมาใหม่ๆ ที่มีความรู้เฉพาะจากสิ่งที่เรียนมา ทำให้เมื่อนำไปใช้งาน อาจจะใช้ได้ หรือ ใช้ไม่ได้

ระดับที่ 2 : Know-how (รู้วิธีการ) เป็นความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ เปรียบเสมือนกับความรู้ของผู้จบปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานมากระยะหนึ่ง ที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์กับบริบทของตนเองได้

ระดับที่ 3 : Know-why (รู้เหตุผล) เป็นความรู้เชิงเหตุผล ที่เข้าใจในเหตุผลภายใต้เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ เป็นผู้มีประสบการณ์ทำงานมากระยะหนึ่ง ซึ่งเกิดความรู้ฝังลึกสามารถนำความรู้มาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้ พร้อมทั้งสามารถรับความรู้ที่ได้จากผู้อื่นไปประยุกต์ใช้กับบริบทของตนเองได้

ระดับที่ 4 : Care-why (ใส่ใจกับเหตุผล) เป็นความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ ที่สร้างสรรค์มาจากตนเอง ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ กับความรู้ที่ได้รับมาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานได้

2.1.2 ประเภทของความรู้

Michael Polanyi และ Ikujiro Nonaka (อ้างถึงใน บุรุษย ศิริมหาสาคร. 2550 : 63-64) ได้เสนอแนวคิดในการจำแนกประเภทของความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ Tacit Knowledge และ Explicit Knowledge โดยให้ความหมายของความรู้ทั้ง 2 ประเภทดังนี้

1. Tacit Knowledge เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เกิดจากการเรียนรู้ สัมผัส ประสบการณ์ หรือพรสวรรค์ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดออกมาในรูปของสูตร ตัวเลข หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่ความรู้ชนิดนี้สามารถที่จะพัฒนาและแบ่งปันกันได้ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน

2. Explicit Knowledge เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวมถ่ายทอด บันทึกในรูปแบบต่างๆ ได้เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสารและรายงานต่างๆ ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

มีผู้เชี่ยวชาญได้เปรียบเทียบความรู้กับภูเขาน้ำแข็งไว้ว่า Explicit Knowledge เปรียบกับภูเขาน้ำแข็งเหนือน้ำ ซึ่งมองเห็นได้ง่าย แต่มีเพียงส่วนน้อย ประมาณ 20% ของทั้งหมด และ Tacit Knowledge เปรียบเป็นภูเขาน้ำแข็งใต้น้ำ มองเห็นได้ยาก จึงเป็นส่วนใหญ่ของทั้งหมด ประมาณ 80%

2.2 การจัดการความรู้

2.2.1 ความหมายของการจัดการความรู้

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและกว้างขวาง จึงให้นิยามหลายข้อ เพื่อให้ครอบคลุมความหมาย ได้แก่

- การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์โดยตัวของมันเองไม่ใช่การจัดการความรู้
- การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ประสบความสำเร็จ พฤติกรรมภายในองค์กรเกี่ยวกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติ มีผลต่อการแบ่งปันความรู้ ประเด็นด้านวัฒนธรรมและสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความรู้
- การจัดการความรู้ต้องการผู้ทรงความรู้ความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้งต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งสำหรับช่วยแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้นกิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่ การดึงดูดคนเก่งและดี การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของคน และการดึงคนมีความรู้ความสามารถไว้ในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้
- การจัดการความรู้ เป็นเรื่องของ การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างควมมีชีวิตชีวา และความสำเร็จให้แก่องค์กร การประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ เป็นดัชนีบอกกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผลหรือไม่

จาก Km Forum (The Knowledge Management Forum, 2002) ได้มีผู้แสดงความหมายของการจัดการความรู้ไว้หลากหลายความคิด ซึ่งสรุปได้ดังนี้

Newman,Brian(Bo) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกลุ่มของกระบวนการที่เกี่ยวกับการสร้าง การเผยแพร่และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

Bertels, Thomas กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นการจัดการขององค์กรที่นำไปสู่การสร้างฐานความรู้ใหม่ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ได้แก่การสร้างโครงสร้างขององค์กรที่สนับสนุนการจัดการความรู้ การอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกขององค์กร การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้โดยให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมและการเผยแพร่ความรู้

Tannembaum (อ้างอิงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา หน้า 30) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ดังนี้

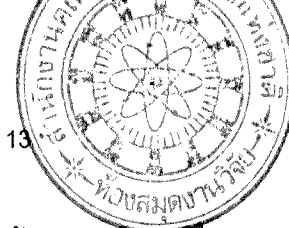
- การรวบรวม การจัดระเบียบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สารสนเทศและเทคโนโลยีเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จะสามารถสนับสนุนให้การจัดการความรู้มีพลังและอำนาจได้
- การแบ่งปันความรู้ หากปราศจากการแบ่งปัน ความพยายามในการจัดการความรู้จะล้มเหลว ในการแบ่งปันความรู้นี้ต้องอาศัยวัฒนธรรมองค์การเป็นสำคัญ เพราะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้
- การอาศัยบุคคลที่มีความรู้หรือความเฉลียวฉลาด
- การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ การจัดการความรู้เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้องค์การต่างๆ อยู่รอดและประสบความสำเร็จได้

2.2.2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พาณิช (2548 : 3, อ้างถึงใน ฉลาด จันทรสมบัติ, 2548 : 16) มีดังนี้

1. การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแปรข้อมูล (data) เป็นสารสนเทศ (information) และแปรจากสารสนเทศเป็นความรู้ (knowledge) และใช้ความรู้เพื่อปฏิบัติการ (Action) โดยที่ไม่หยุดแค่ระดับความรู้ แต่ยกระดับไปถึงปัญญา (Wisdom) คุณค่าความดีความงาม

2. ระดับของข้อมูล มีการบันทึกข้อมูลจากการทำงาน มีการค้นหาหรือขุดค้น (mining) รวบรวมข้อมูล นำมาตรวจสอบกรองเอาไว้เฉพาะข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสำคัญต่องานองค์กร นำมาจัดหมวดหมู่ เพื่อให้ประมวลเป็นข้อมูลได้ง่าย จัดเก็บเป็นฐานข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ ให้ค้นหาได้ง่าย นำไปสู่การจัดบริการข้อมูล มีกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูล
3. กระบวนการแปลหรือประมวลข้อมูลไปเป็นข้อสารสนเทศ ประกอบด้วย การกรองเอาไว้เฉพาะข้อมูลที่แม่นยำ และเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น นำมาตีความหรือจัดรูปแบบ (Pattern) ภายใต้กรอบบริบท (Context) ของเรื่องนั้นๆ
4. ในระดับข้อสนเทศ มีการเลือกจัดหมวดหมู่ จัดหีบห่อ (ให้เหมาะสมและชวนใจผู้ใช้) จัดเก็บ ให้บริการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน และนำไปใช้ประโยชน์
5. กระบวนการแปรข้อสนเทศไปเป็นความรู้ เป็นกระบวนการภายในและกระบวนการระหว่างคน โดยนำข้อสนเทศมาตีความ เปรียบเทียบ ตามบริบทขององค์กร เป้าหมายขององค์กรและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ได้เป็นความรู้ โดยที่ความรู้นี้อาจมีพลังในระดับการทำนาย
6. ในระดับความรู้ มีการดำเนินการส่งเสริมหรือสร้างเงื่อนไข ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge sharing) ภายในองค์กร ไม่มีการปิดบังความรู้ มีการยกระดับความรู้ให้ลึกซึ้งหรือเชื่อมโยงยิ่งขึ้น อาจยกระดับขึ้นไปถึงความเข้าใจในกระบวนการทัศน์ใหม่ มีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ประกอบการกำหนดนโยบาย ประกอบการตัดสินใจเลือกแนวทางใดแนวทางหนึ่ง ในหลายๆ ทางเลือก หรือใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ สมความมุ่งหมาย แล้วเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำนั้น (เกิดปัญญา) และภาคผู้มีส่วนร่วม ในการจัดการความรู้ได้รับผลจากความสำเร็จและเกิดปิติสุข
7. เมื่อมีการประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อกิจการใดกิจการหนึ่ง มีการสังเกตและเก็บข้อมูลจากกิจกรรมนั้น นำไปแปรเป็นข้อสนเทศ และความรู้ สำหรับนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลงานที่ดียิ่งขึ้น เป็นวัฏจักรหมุนเวียนไม่รู้จบ เป็นวัฏจักรแห่งการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาการและปัญญา

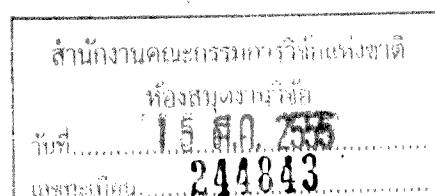
13

8. การจัดการความรู้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในทุกคน ทุกองค์กร ทุกเครือข่าย และทุกสังคม เป็นการจัดการความรู้ที่ทำโดยไม่มีระบบแบบแผนแต่ยังขาดพลัง

พริดา วิเชียรปัญญา (2547:55) ได้สรุปเชิงเปรียบเทียบองค์ประกอบหรือกระบวนการการจัดการความรู้ จากผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบ หรือกระบวนการของการจัดการความรู้ ดังตาราง

องค์ประกอบ/กระบวนการ	Marquardt (1996)	Trapp (1999)	Probst & Others(2000)	Kucza (2001)	Turban
Identification of Needs for knowledge				√	
Knowledge Goal		√			
Knowledge Identification		√	√		
Knowledge Acquisition	√	√	√		
Knowledge Development		√	√		
Knowledge Transfer/Distribution/Sharing	√	√	√		√
Knowledge Usage	√	√	√		√
Knowledge Preservation		√			√
Knowledge Evaluation/Review		√			√
Knowledge Controlling		√			
Knowledge Creation	√			√	√
Knowledge Collection				√	
Knowledge Storage and Retrieval	√			√	√
Knowledge Pull				√	
Knowledge Push				√	
Knowledge Update				√	
Knowledge Retention			√		
Knowledge Refine					√
Knowledge Monitor					√

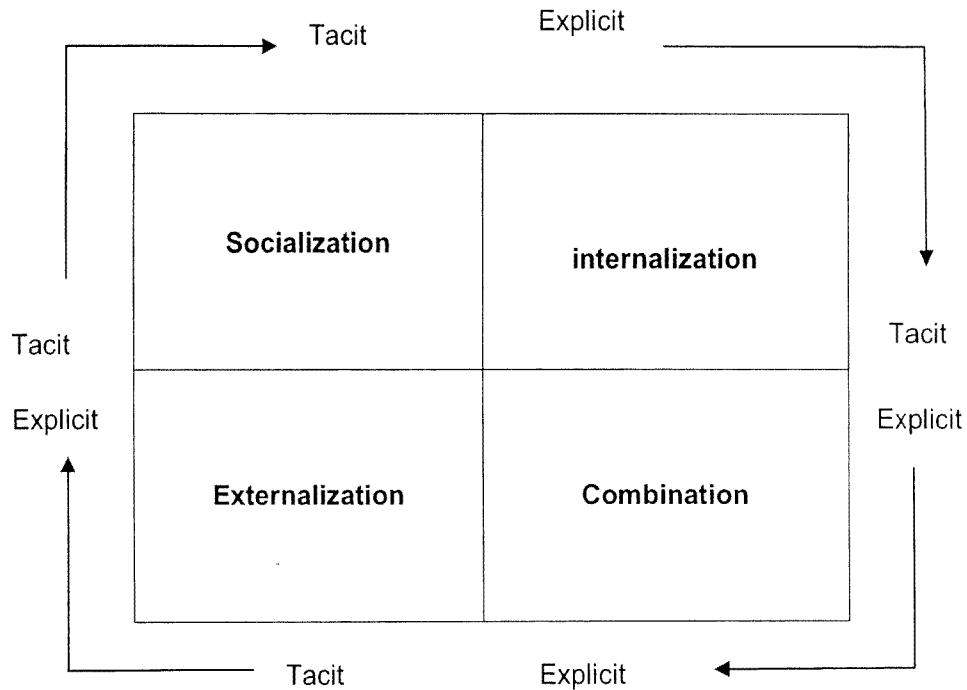
ตารางที่ 2.1 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการจัดการความรู้ จากผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการจัดการความรู้

จากตารางที่ 2.1 สรุปได้ว่า องค์ประกอบหรือกระบวนการการเรียนรู้ ที่มีผู้เสนอความคิดมา ทั้ง 5 ท่านนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกันมากกว่า 3 ท่านในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นการแสวงหาความรู้ จากแหล่งความรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและองค์กร ได้แก่ แหล่งความรู้จากภายนอก เช่น การจ้างที่ปรึกษา การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าและคู่แข่ง การสร้างพันธมิตรเพื่อร่วมลงทุน เป็นต้น แหล่งความรู้จากภายในองค์กร เช่น การฝึกอบรมสัมมนา การประชุม การเรียนรู้จากประสบการณ์โดยการปฏิบัติ เป็นต้น
2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นการพัฒนาและสร้างความรู้ใหม่จากทักษะและความสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์กร การเกิดความรู้ใหม่เกิดจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของแต่ละบุคคล ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นต้น
3. การจัดเก็บและการค้นคืน (Knowledge Storage and Retrieval) เป็นการจัดเก็บความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเข้ามาสืบค้นได้ตามความต้องการ จึงต้องคำนึงวิธีการเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศไว้อย่างดีที่สุด โดยในการจัดเก็บนั้นสามารถบันทึกเป็นฐานข้อมูล หรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนได้
4. การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Utilization) คือ การกระจายความรู้และถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็วและเหมาะสมทั่วทั้งองค์กร เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ เช่น การสื่อสารโดยการเขียน การฝึกอบรม การประชุม การสื่อสารภายในองค์กร เป็นต้น

Nanoka & Takeuchi (อ้างถึงใน บวรชัย ศิริมหาสาคร 2550: 66-67) ได้เสนอ SECI Model เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็น Explicit และ Tacit ได้ แล้วทำให้กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่

รูปที่ 2.2 SECI Model

จากรูปที่ 2.2 การเปลี่ยนสถานะของความรู้เพื่อให้เกิดเกลียวความรู้ (Knowledge spiral) สามารถทำได้ 4 รูปแบบคือ

1. Socialization (Tacit->Tacit) เป็นการแลกเปลี่ยนและสร้างความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล(Tacit) จากความรู้ของบุคคลที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากประสบการณ์ตรงของแต่ละคน
2. Externalization(Tacit->Explicit) เป็นการสร้างและถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล แล้วเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการแปลงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ให้กลายเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบ(Explicit) เช่น เอกสาร รายงาน คู่มือ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน

3. Combination (Explicit->Explicit) เป็นการแปลงความรู้ที่เป็นรูปแบบ ด้วยการรวบรวมความรู้ประเภทที่เป็นรูปแบบ เช่น เอกสาร เป็นต้น จากสื่อต่างๆ อย่างหลากหลาย มาสร้างเป็นความรู้ประเภท Explicit แบบใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานขององค์กร
4. Internalization (Explicit->Tacit) เป็นการแปลงความรู้แบบ Explicit มาเป็นความรู้แบบ Tacit โดยการนำความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติงาน เมื่อปฏิบัติงานจนเกิดความชำนาญ จึงทำให้เกิดความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น

2.2.3 ประโยชน์ของการจัดการความรู้

เป้าหมายหลักของการจัดการความรู้ คือ เพื่อนำความรู้ในองค์กรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

Bacha (2000 อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547:41 อ้างถึงในนฤมล พงษ์ศิลป์ และ พัทธรา หาญเจริญกิจ, 2543:65) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ดังนี้

1. ป้องกันความรู้สูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุทำงาน หรือ การลาออกจากงาน เป็นต้น
2. เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ โดยประเภท คุณภาพ และความสะดวกในการเข้าถึง ความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ
3. ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงาน โดยไม่ต้องมีการควบคุม หรือมีการแทรกแซงมากนัก จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน
4. ความได้เปรียบในการแข่งขัน การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขัน ทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันได้

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ทางปัญญาที่มีอยู่ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ เป็นต้น
6. การยกระดับผลิตภัณฑ์ เป็นการนำการจัดการความรู้มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์นั้นๆ อีกด้วย
7. การบริหารลูกค้า การศึกษาความสนใจและความต้องการของลูกค้าจะเป็นการสร้าง ความพึงพอใจและเพิ่มยอดขายและสร้างรายได้ให้แก่องค์กร
8. การลงทุนทางทรัพยากรบุคคล การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการด้านเอกสาร การจัดการกับความรู้ที่ไม่เป็นทางการเป็นการเพิ่มความสามารถให้แก่องค์กรในการจ้างและฝึกฝนบุคลากร

2.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน(สิริกร ไชยมา. 2544:2) กล่าวว่า เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญา ความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองกันมาเป็นเวลายาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)(อ้างถึงใน สามารถ จันทรสุรีย์. 2534 : 88) หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้แก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดได้เอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ทั้งหมดนี้คือชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาไทย ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

2.3.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน (สามารถ จันทรสุรีย์. 2534: 90) ได้จำแนกไว้ 2 วิธีคือ

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เป็นการถ่ายทอดผ่านทางกิจกรรมที่สนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ
2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ ทั้งผ่านทางพิธีกรรม เช่น พิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดในรูปแบบของบันเทิง เช่น คำร้องของลิเก ลำตัดของภาคกลาง โนรา หนังตะลุงของภาคใต้ กลอนลำ คำผญา คำสอของภาคอีสาน คำขอของภาคเหนือ เป็นต้น โดยที่คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น คติธรรม คำสอนของศาสนา การเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่างๆ

2.4 ผ้าทอพื้นเมือง

ผ้าทอพื้นเมืองของไทย ส่วนใหญ่ผลิตขึ้นจากวัตถุดิบสำคัญ 2 ชนิดคือ ฝ้ายและไหม ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการนำเทคนิคพิเศษ ตลอดจนการนำวัตถุดิบใหม่ๆ มาใช้ในการทอผ้า เช่น เส้นใยวิทยาศาสตร์ เพื่อความสะดวกในการจัดหา และ การใช้ดินเงิน ดินทอง เพื่อเพิ่มความสวยงาม และ ตรงตามความต้องการของลูกค้ามากขึ้น ฝ้ายและไหม ยังเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการทอผ้า

2.4.1 วัตถุดิบในการผลิต

วัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าพื้นเมืองมี 2 ชนิดคือฝ้าย และ ไหม

ฝ้าย (เอกสารแนะนำกลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา) เป็นเส้นใยที่ใช้ในการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งในจังหวัดเลยสามารถปลูกฝ้ายเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้าได้ การปลูกฝ้ายนิยมปลูกในฤดูฝน ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนมิถุนายน หรือ ระหว่างปลายเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนสิงหาคม ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนธันวาคม ฝ้ายจะแก่และแตกปุย ระยะเวลาที่ใช้ในการปลูกฝ้าย จนกระทั่งเก็บได้ ใช้เวลาประมาณ 6-7 เดือน การเก็บจะคัดเอาแต่ฝ้ายที่มีเมล็ดติด ผึ่งแดดจนแห้งแล้วนำมาอ้าว หรือ หีบ เพื่อบีบเอาเมล็ดออกจากปุยฝ้าย แล้วนำมาปัด ใช้คันไถ้งหรือก่อติดฝ้ายให้เป็นปุย และนำมาแผ่เป็นแผ่นม้วนเป็นหลอดด้ายไม้ล้อฝ้าย จากนั้นนำเข้าเครื่องปั่นคือ หลาหรือไ้ เพื่อดึงฝ้ายให้กลายเป็นเส้นใยหรือเส้นด้าย การปั่นนี้เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่าเข็นฝ้าย เมื่อเส้นด้ายมีจำนวนมากพอที่จะนำมาร่วมกันเป็นปอยที่เรียกว่า ทำเข็ดทำไซ ใช้เครื่องมือคือเปีย แล้วนำย้อมสี ก่อนที่จะย้อมสี ต้องนำใจฝ้ายไปแช่ขาวจ้าวที่นึ่งสุก แล้วนำมาติดด้วยท่อนไม้ให้น้ำขาวเข้าไปผสมกับเส้นด้ายก่อน จึงนำไปตากแห้งเพื่อให้เส้นด้ายคงทน วิธีนี้เรียกว่า ขำฝ้าย เมื่อย้อมสีเสร็จแล้ว ก็นำเส้นด้าย หรือเส้นฝ้าย เข้าไปที่เครื่องมือหมุน ซึ่งเรียกว่า กง กบัก หรือ กวัก เพื่อเข็นหรือปั่นด้ายให้เรียบเสมอกัน และแน่นยิ่งขึ้น จึงนำไปคันหรือสับหลักคัน คือที่ซึ่งด้ายก่อนนำไปทอเป็นผ้าต่อไป

ไหม (ผ้าไทย, 2545 : 8-12) เป็นเส้นใยที่เกิดจากแมลงประเภทผีเสื้อ ซึ่งตัวหนอนไหมจะกินใบหม่อน ทำให้ชาวบ้านที่เลี้ยงไหมต้องปลูกสวนหม่อนไปด้วย วงจรชีวิตของไหมประกอบด้วยระยะที่เป็นไข่ ระยะตัวหนอน ระยะดักแด้ และระยะผีเสื้อ คุณสมบัติพิเศษของตัวไหมคือ ช่วงระยะที่

เป็นดักแด้ ตัวหนอนจะสร้างรังไหมห่อหุ้มตัวเอง ซึ่งต้องนำรังไหมมาต้ม แล้วสาวเอาเส้นใยสีเหลืองทองขึ้นมา ซึ่งรังไหมมีความเหนียวและมันวาวสวยงาม เหมาะต่อการนำไปทอเป็นผืนผ้า

พันธุ์ไหมในประเทศไทยที่นิยมเลี้ยง มี 3 ชนิดคือ

1. ไหมพันธุ์ไทย เป็นไหมพื้นเมือง ชาวบ้านเลี้ยงเพื่อใช้ทอผ้าไหมพื้นบ้าน รังไหมของไหมพันธุ์ไทยสีออกเหลืองตุ่น มีขนาดเล็ก หัว ท้ายแหลม คล้ายกระสวยให้ผลผลิตต่ำ เส้นไหมมีขนาดโต แต่มีความแข็งแรงเหนียวแน่น
2. ไหมพันธุ์ไทยลูกผสม เป็นพันธุ์ไหมที่เกิดจากการผสมระหว่างไหมพันธุ์ไทยกับไหมพันธุ์ต่างประเทศ รังไหมพันธุ์นี้มีสีเหลืองสด ขนาดใหญ่ ให้ผลผลิตสูงกว่าไหมพันธุ์ไทย และเส้นใยมีขนาดเล็กกว่าไหมพื้นเมือง
3. ไหมพันธุ์ต่างประเทศลูกผสม เป็นพันธุ์ไหมจากการผสมระหว่างพันธุ์ญี่ปุ่นและพันธุ์จีน รังไหมมีสีขาว ขนาดใหญ่ ลักษณะกลมรีคล้ายรูปไข่ เปลือกรังหนา ให้ผลผลิตสูง เส้นใยละเอียดเหนียวแน่น นิยมเลี้ยงเพื่อส่งไปจำหน่ายโรงงาน

2.4.2 การย้อมสี

การย้อมสีด้าย (ผ้าไทย, 2545 : 27-28) เพื่อนำไปทอผ้านั้น ในปัจจุบัน มีทั้งการย้อมโดยใช้สีจากเคมี และสีจากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งสีจากธรรมชาติที่ใช้ในการย้อม ได้แก่ ราก ดิน เปลือก ใบ ดอก ผล เมล็ด แก่น เป็นต้น ซึ่งสีจากชาตินั้น สีส่วนใหญ่จะจาง

การย้อมสีมี 2 ชนิด คือ การย้อมร้อน และการย้อมเย็น การย้อมร้อนคือการนำสีไปต้มให้ร้อนก่อนทำการย้อม ส่วนการย้อมเย็นนั้น เป็นการนำเส้นด้ายลงไปจุ่มในน้ำย้อมได้โดยไม่ต้องต้ม

ก่อนที่จะนำเส้นใยไปย้อมสีธรรมชาตินั้น จะต้องมีการฟอกเส้นใยให้ขาวสะอาดเสียก่อน เนื่องจากไหมและฝ้ายมักมีไขมันเกาะติดอยู่กับเส้นใย เมื่อนำมาย้อมจะทำให้สีไม่ค่อยติด ต้องมีการดองไหมหรือฟอกไหมด้วยการต้มไหมในน้ำด่างจากขี้เถ้า หรือ การฟอกฝ้าย ด้วยการแช่ฝ้ายในน้ำให้ฝ้ายอมน้ำ แล้วทุบด้วยท่อนไม้ไล่ไขมันและสิ่งสกปรก แล้วจึงนำไหมหรือฝ้ายนั้นไปผึ่งแดดหรือผึ่งลมให้แห้ง รอขั้นตอนการย้อมต่อไป

การย้อมสีธรรมชาตินั้นต้องย้อมสีหลายครั้ง เพื่อให้สีจับติดเส้นไหมจนได้สีที่พอใจ ตัวอย่างการเลือกสีย้อมธรรมชาติให้เหมาะกับเส้นใย

สีแดงเลือดนก หรือสีส้ม ได้จากผลเสดี้

สีเหลือง ได้จาก ไม้ เปลือกขนุน, แก่นแข และ ขมิ้น ใช้ย้อมเส้นใยที่เป็นฝ้าย ส่วนเส้นใยที่เป็นไหม จะใช้สีเหลืองจากต้นกาแล

สีส้ม ได้จากต้นคำแสด สามารถใช้ย้อมได้ทั้งฝ้ายและไหม

สีดำ ได้จากผลมะเกลือ, ผลกระเจายา ใช้ย้อมได้ทั้งฝ้ายและไหม

สีฟ้า ได้จากต้นคราม เหมาะสำหรับย้อมเส้นใยที่เป็นฝ้าย ถ้าเป็นสีครามจากต้นย้อม ใช้ย้อมได้ทั้งฝ้ายและไหม

สีเขียว ใช้เปลือกมะม่วง, เปลือกสีน้า, ใบหูกวาง, เปลือกสมอ บดละเอียดละลายน้ำต้ม

สีน้ำตาล ได้จากเปลือกประดู่, เครือไก่อ, ผลหมาก

สีเทา ใช้เปลือกกระบก, เหง้ากล้วย

สีม่วงเทา ได้จากเปลือกหว่า

สีม่วงอ่อน ได้จากผลหว่า

2.4.3 ลวดลาย

2.4.3.1 มัดหมี่

การมัดหมี่ (ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนกุล, 2536 : 22-23) เป็นกรรมวิธีการทอผ้า ที่ใช้เทคนิคการมัดและการย้อม ก่อนนำเส้นด้ายหรือไหมไปทอเป็นผืน ซึ่งจะมัดให้เกิดลวดลายก่อน แล้วจึงนำไปย้อมสี ส่วนที่ถูกมัดไว้จะไม่ติดสี ทำให้เกิดลวดลายขึ้น ถ้าต้องการหลายสี ก็ต้องมัดและย้อมทับหลายครั้ง จนกว่าจะได้สีครบตามที่ต้องการ การมัดหมี่ สามารถมัดหมี่ได้ทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้นยืน จะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นยืน ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้น

พุ่งจะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นพุ่ง ซึ่งสามารถทำซ้ำไปมาได้หลายครั้ง ทำให้สามารถทอผ้าได้ไม่จำกัดความยาว

สีที่นิยมใช้ย้อมมักเป็นสีธรรมชาติที่เหมาะสมกับการย้อมผ้า สีที่นิยมมากที่สุดได้แก่สีคราม โดยใช้คู่กับสีฝ้ายธรรมชาติหรือขาว มัดหมี่เส้นด้ายพุ่งที่ทำจากไหมนิยมใช้สีเขียว ซึ่งมาจากสีเหลือง ขมิ้นผสมสีครามจาง และสีแดงจากครั่ง ส่วนสีส้ม สีเขียว และสีม่วงมาจากการย้อมทับ

2.4.3.2 จก

จก เป็นการทอลดลายบนผืนผ้าโดยเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปบนผืนผ้าขณะทอ การเพิ่มเส้นพุ่งนี้จะเพิ่มเป็นช่วงๆ คล้ายกับการปักผสมการทอ เพื่อทำให้เกิดลวดลายที่แตกต่างออกไป โดยใช้ไม้ หรือ นิ้วมือ ยกด้ายเส้นยืนแล้วสอดเส้นพุ่งพิเศษ เพื่อสร้างลวดลาย

เส้นพุ่งพิเศษนิยมใช้ด้ายหลายๆสี สลับกันให้เกิดลวดลาย มักใช้ไหมบนผืนผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม หรือใช้ด้ายเงิน ด้ายทองบนผืนผ้าไหม

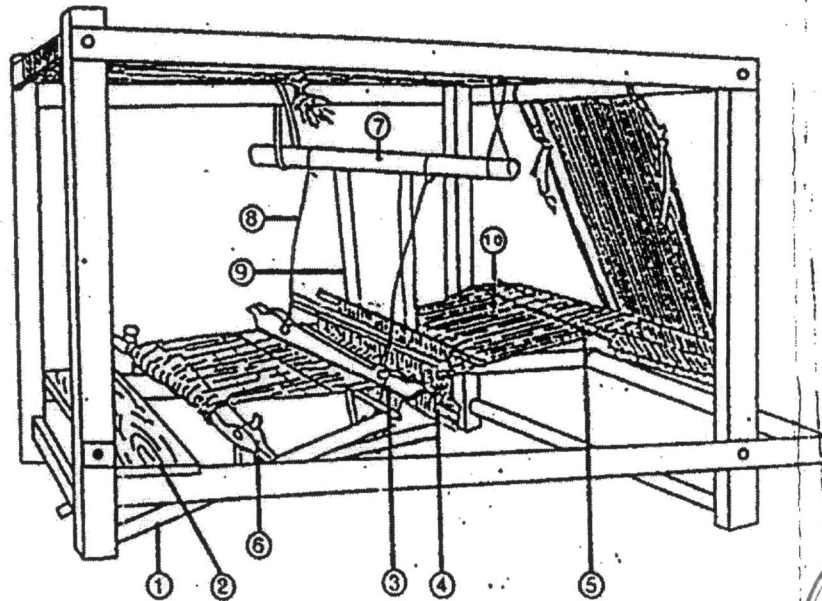
วิธีการจกในแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกัน บางแห่งจกจากทางด้านหน้าผ้า แต่บางท้องถิ่นใช้วิธีกลับเอาด้านหลังของผ้าขึ้นข้างบนขณะทอ

2.4.3.3 ขิด

ขิดเป็นการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษ เช่นเดียวกับจก เพื่อสร้างลวดลายขึ้นมา ซึ่งเป็นการใช้ไม้ขิด หรือ สะกิดเส้นด้ายพุ่งไปตามแนวเส้นด้ายยืนบนผืนผ้า การสอดเส้นด้ายพุ่งมีความถี่ห่างไม่เท่ากัน ทำให้เกิดลวดลายรูปแบบต่างๆ ในสมัยก่อนยังไม่มีการใช้ตะกอกพิเศษ ช่วงสามารถทอลดลายได้เพียง 2 ครั้งเท่านั้น เมื่อมีการพัฒนาตะกอกพิเศษขึ้นมา ทำให้ช่วงสามารถทอได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง

2.4.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอ

กี่หรือหูกทอผ้า (เอกสารแนะนำกลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา) เป็นเครื่องมือหลักที่ใช้ในการทอผ้าให้เป็นผืน ซึ่งแต่ละหลังจะประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ดังรูป

รูปที่ 2.3 กี่ทอผ้า

ที่มา : เอกสารแนะนำกลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา ต.ชัยพฤกษ์ อ.เมือง จ.เลย

จากรูปที่ 2.3 แสดงถึงส่วนประกอบต่างๆ ของกี่ทอผ้าได้ดังนี้

หมายเลข 1 ไม้เหยียบหูก จะผูกไว้กับตะกอล เมื่อเหยียบลงไป ทำให้ตะกอลถูกดึงลง เส้นยืนก็จะสลับกันให้มีช่องเพื่อให้กระสวยนำเส้นพุ่งลอดผ่านได้

หมายเลข 2 ไม้แป้นหูก สำหรับให้ช่างทอนั่งทอผ้า

หมายเลข 3 ฟืม มีลักษณะเป็นกรอบไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 14-16 ซม. ยาวประมาณ 90-105 ซม. ตรงกลางจะเป็นซี่เล็กๆ คล้ายหวี ระยะห่างระหว่างซี่ห่างเท่ากัน แต่ละช่องจะใช้ด้ายหรือหูกสอดเข้าไป ซึ่งเป็นการจัดเส้นด้ายให้อยู่ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า ฟืมเป็นตัวกระทบให้เส้นด้ายพุ่งติดกัน โดยมีทั้งหมด 1241 ช่อง

หมายเลข 4 เขาทะโก ทำหน้าที่แยกเครื่องหูกออก เพื่อให้กระสวยนำด้ายวิ่งผ่านไปมา

หมายเลข 5 ไม้ไขว้ ทำหน้าที่ช่วยให้เส้นด้ายเรียงเป็นระเบียบ และดึงให้เส้นด้ายยืนตึงขึ้น เพื่อให้การทอผ้าได้ลวดลายตามที่ช่างทอต้องการ และเนื้อผ้ามีเนื้อแน่นเท่ากันทั้งผืน

หมายเลข 6 ไม้ค้ำพัน ทำหน้าที่ช่วยในการม้วนเก็บผ้า ในส่วนที่ทอเสร็จแล้ว

หมายเลข 7 ไม้หีบหูก ทำหน้าที่ไว้สำหรับผูกยึดฟืม กับตะโก ไว้กับก่

หมายเลข 8 เชือกฟืม ทำหน้าที่ผูกฟืมไว้กับไม้หีบหูก

หมายเลข 9 เชือกเขา ทำหน้าที่ผูกเขาหรือตะโกไว้กับไม้หีบหูก

หมายเลข 10 เส้นด้ายยืน

2.4.5 ขั้นตอนการทอ มีขั้นตอนดังนี้

1. นำด้ายไปย้อมสีตามต้องการ
2. นำด้ายที่ย้อมสีแล้วมาปั่นใส่หลอด
3. คั่นเครื่องหูก หรือ เดินด้าย โดยนำหลอด จำนวน 80 หลอด มาใส่บนราวตั้งหลอด แล้วดึงด้ายจากหลอดทุกหลอดมารวมกัน จากนั้นก็เดินด้าย เมื่อเดินด้ายเสร็จจะได้เครื่องหูกประมาณ 67 เมตร
4. นำเครื่องหูกมาร้อยลงไปในฟืม
5. เมื่อร้อยฟืมเสร็จแล้ว ทำการเก็บตะโก หรือเก็บเขา โดยการเก็บตะโกจะผูกด้ายเป็นหูกที่ละเส้น
6. เมื่อเก็บตะโกเสร็จแล้ว จะนำเครื่องหูกไปม้วนไม้ และมัดใส่ก่ให้เรียบร้อย พร้อมกับหวีเครื่องหูก ให้เป็นระเบียบ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะไปใช้ทอต่อไป
7. การทอผ้านั้น จะมีกระสวยเป็นตัวนำด้าย ซึ่งกระสวยใส่ด้ายที่เป็นเส้นพุ่ง ใช้ในการทอผ้าโดยปกติประมาณ 30 ซม. กระสวยจะนำเส้นด้ายสลับไปมาซ้ายขวา เพื่อสอดด้ายให้ขัดกับเครื่องหูก แล้วกระทบฟืมเพื่อให้เส้นด้ายเรียงเข้ากันแน่นและเป็นระเบียบ เมื่อทอเสร็จ จะได้ผ้ายาวประมาณ 60 เมตร

2.5 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ, 2547) เป็นโครงการที่รัฐบาลส่งเสริมให้ชาวบ้านในแต่ละตำบล สร้างอาชีพในการผลิตสินค้า เพื่อจำหน่าย โดยสร้างสินค้าที่เป็นสินค้าของตำบลนั้นๆ โดยได้ริเริ่มในสมัยที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งผลิตภัณฑ์หมายถึงผลิตภัณฑ์ บริการ และกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น การรักษาสัตว์แควล้อม การแสดงศิลป การนำเสนอประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น โดยมีแนวทางในการดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักการ 3 ข้อดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ผลิตสินค้าและบริการ ที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
2. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) ทำความฝันให้เป็นจริง ด้วยกระบวนการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น
3. การสร้างทรัพยากรมนุษย์(Human Resource Development) พุ่มพักประชาชนให้สู้ชีวิตด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

2.5.1 หลักเกณฑ์ในการคัดสรรและจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วน ก หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน (30 คะแนน)

1. ด้านการผลิต
2. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์
3. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วน ข หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านความเป็นไปได้ทางการตลาด (25 คะแนน)

1. ด้านการตลาด
2. ด้านเรื่องราวของผลิตภัณฑ์

ส่วน ค หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ (45 คะแนน)

1. การตรวจสอบ/วิเคราะห์คุณภาพตามประเภทผลิตภัณฑ์
2. โอกาสทางการตลาดสู่สากล

จากนั้น นำคะแนนรวมมาแบ่งเป็นระดับ ได้ 5 ระดับดังนี้

1. ระดับ 5 ดาว ได้คะแนนตั้งแต่ 90 คะแนนขึ้นไป หมายถึงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือมีศักยภาพในการส่งออก
2. ระดับ 4 ดาว ได้คะแนนตั้งแต่ 80-89 คะแนน หมายถึงเป็นสินค้าที่มีศักยภาพ เป็นที่ยอมรับระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่สากล
3. ระดับ 3 ดาว ได้คะแนนตั้งแต่ 70-79 คะแนน หมายถึงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพระดับกลาง ที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 4 ดาวได้
4. ระดับ 2 ดาว ได้คะแนนตั้งแต่ 50-69 คะแนน หมายถึง เป็นสินค้าที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 3 ดาว มีการประเมินศักยภาพเป็นระยะ
5. ระดับ 1 ดาว ได้คะแนนต่ำกว่า 50 คะแนน หมายถึง เป็นสินค้าที่ไม่สามารถพัฒนาสู่ระดับ 2 ดาว เนื่องจากมีจุดอ่อนมาก และพัฒนายาก

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธงชัย พานู (2552) ได้ศึกษาถึงการจัดการความรู้ธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สรุปผลการศึกษาได้ว่า สภาพการจัดการความรู้ของธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จนั้น ความรู้ส่วนใหญ่ เป็นความรู้โดยนัย (Tacit knowledge) ที่ฝังอยู่ในตัวคน จึงจัดกลุ่มการจัดการความรู้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. การกำหนดความรู้ การสร้างและการจัดหาความรู้ 2. การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และการใช้ความรู้ และ 3. การวัดผลการจัดการความรู้

ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 4 ประการคือ ภาวะผู้นำ สมาชิกในกลุ่ม วัฒนธรรม และ ภาพลักษณ์ตราสินค้า และมีปัจจัยรองคือ ความสัมพันธ์กับลูกค้า และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

พรพรรณ คลังกลาง (2545) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของกลุ่มสตรีทอผ้า : กรณีศึกษาบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย สรุปผลการศึกษาได้ว่า การที่กลุ่มสตรีทอผ้าจะมีความคงอยู่และพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งนั้น องค์ประกอบที่มีความสำคัญเกิดจากความเป็นผู้นำของผู้นำกลุ่ม ที่มีความเสียสละและสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆได้

สุภารัตน์ ภัทรดุลย์พิทักษ์ และคณะ (2548) ได้ศึกษาถึง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้บ้านโนนศึกษา ตำบลนาอุดม อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลการศึกษาได้ว่า สามารถนำความรู้ไปส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ของชุมชนให้คงอยู่ และสามารถถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังหรือผู้ที่สนใจได้ ในรูปแบบของ E-learning ผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ โดยได้รวบรวมและจัดการความรู้แล้วนำไปเผยแพร่เพื่อให้ความรู้ไม่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา

ชุติมา เมฆวัน (2549) ได้ศึกษาถึงการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลการศึกษาได้ว่า ในด้านการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชน กลุ่มธุรกิจชุมชนส่วนมากสามารถระบุดึงความรู้โดยการเลือกและตัดสินใจผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มธุรกิจชุมชนได้ มีการแสวงหาความรู้ส่วนใหญ่มาจากการอบรม มีการนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนได้ มีกระบวนการถ่ายทอดโดยใช้การสาธิต การอบรม และ การใช้เอกสาร/ข้อมูล/แผ่นพับ มีการ

จัดเก็บความรู้โดยจดจำผ่านตัวบุคคล จากตัวอย่างชิ้นงาน และ จากการบันทึก ในการจัดการความรู้ นั้น ยังมีปัญหาในการจัดการความรู้ได้แก่ การเลือกและตัดสินใจผลิตโดยขาดการวิเคราะห์ด้านตลาด ขาดการแสวงหาความรู้ทักษะการผลิตที่เพียงพอ ทำให้มือในการผลิตยังไม่ได้มาตรฐาน การถ่ายทอดความรู้ยังไม่สามารถถ่ายทอดให้สมาชิกทุกคนได้ การจัดเก็บความรู้ สมาชิกจดจำความรู้ คลาดเคลื่อน

จารุพร มีทรัพย์ทอง (2550) ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาเงินทุนของกลุ่ม ปัญหาในเรื่องความรู้และทักษะในการทอผ้า ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านกฎระเบียบปกติกา ปัญหาด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการแปรรูป และปัญหาด้านการตลาด ในส่วนของการต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น ได้แก่ ต้องการพัฒนาด้านปัจจัยการผลิต ด้านกระบวนการผลิต และด้านผลิตภัณฑ์

ดวงฤทัย อรรคแสง (2552) ได้ศึกษาถึง กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า ในกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ นั้นมี 4 ขั้นตอนได้แก่ การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การเตรียมเส้นไหมและการทอ มีกระบวนการจัดการความรู้ในการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ความรู้และการใช้ความรู้

ศิริสุภา เอมหยวก (2550) ได้ศึกษาถึงการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าบ้านคลองเตยตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านคลองเตย นั้น ในมุมมองของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าบ้านคลองเตย และกลุ่มวันทาผ้าขิด มีความเห็นตรงกันว่า ควรจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาการทอผ้าดั้งเดิม เริ่มตั้งแต่การเตรียมเส้นด้าย ไปจนถึงลวดลายผ้าโบราณ และการจัดการความรู้ด้านการทอผ้าสมัยใหม่ ที่ผนวกเรื่องการบริหารจัดการร่วมด้วย และควรมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้คำแนะนำเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าการผลิตและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สำหรับในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น แนวทางที่เป็นไปได้คือ ตัวอย่างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กรอย่างต่อเนื่อง การกำหนดกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นสารสนเทศ และอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้

2.7 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการความรู้ชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน : กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองระดับ 4 ดาว จังหวัดเลย ประกอบด้วย กระบวนการจัดการความรู้ เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ

2.7.1 กระบวนการจัดการความรู้

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ พบว่านักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นกระบวนการหลัก จึงได้สรุปมาเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

1. การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification)
2. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)
3. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)
4. การบันทึกความรู้ (Knowledge Storage)
5. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application)
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing)

2.7.2 ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ (บุญดี บุญญากิจและคณะ, 2548 : 59-62) ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy)

ผู้บริหารองค์กรต้องเข้าใจแนวคิดและตระหนักถึงประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับจากการจัดการความรู้ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารและผลักดันให้มีการจัดการความรู้ในองค์กร

2. วัฒนธรรมองค์กร (Culture)

วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างบุคลากรภายในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการความรู้ในองค์กรประสบความสำเร็จ เนื่องจากบุคลากรมีทัศนคติไม่ยอมที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เนื่องจากกลัวสูญเสียความสำคัญของตนเองในองค์กร

3. เทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ (Technology)

เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนสำคัญในการช่วยให้บุคลากรในองค์กรสามารถค้นหาความรู้ ดึงเอาความรู้มาใช้ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ รวมถึงช่วยให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ

4. การวัดผล (Measurement)

การวัดผลของการจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรสามารถทบทวน ประเมินผล และทำการปรับปรุงกลยุทธ์และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการความรู้

5. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

โครงสร้างพื้นฐานหรือระบบรองรับที่ทำให้บุคลากรในองค์กรให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นได้ทั้งสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่ หรือ เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ระบบงานที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และกลไกในการแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ในการทำงานประจำวัน เป็นต้น

จากแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 2 เรื่อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งผลจากการ วิจัยจะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบของการจัดการความรู้ชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน : กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองระดับ 4 ดาว จังหวัดเลย ดังรายละเอียดในกรอบแนวคิดดังนี้

กรอบแนวคิด

